

ЗАВДАННЯ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ І ЛЕКСИКИ НА ОНЛАЙН ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

***Анотація.** У статті описано результати дидактичного аналізу практичних завдань, які викладачі іноземних мов оцінюють як ефективні у сучасних практичних онлайн-заняттях з вивчення фонетичного, графічного та лексичного аспектів іноземних мов викладання.*

***Ключові слова:** графіка, фонетика, лексика, методика викладання, іноземна мова*

Актуальність теми цієї статті зумовлена тим, що в умовах пандемії та військових дій на території України дистанційне навчання витісняє очний формат викладання. Це спричинило потребу в пошуку та застосуванні нових способів проведення занять та ефективних прийомів вивчення певних аспектів і одиниць мови [5; 6]. І якщо для вивчення граматичного матеріалу потрібно, перш за все, вивчити таблиці словоформ, а потім уже закріплювати їх у практиці, то для вивчення артикуляції звуків, інтонації, акцентних типів слів, написання літер із самого початку навчання іноземної мови необхідно використовувати прийоми практичного освоєння, засвоєння та закріплення.

Завданням **фонетичного курсу** є вироблення слухо-вимовних навичок. Саме з цього курсу розпочинають знайомити учня з іноземною мовою. У процесі навчання фонетики потрібно використовувати вправи, що дають позитивний ефект, бо від оволодіння цим курсом багато в чому залежить подальший успіх в аудіюванні та говорінні. Під час формування навичок вимови авторитетні методисти виокремлюють такі стадії:

1. Сприйняття слова, ознайомлення з ним з метою створення слухового та зорового образу.

2. Усвідомлення значення, його диференційоване осмислення (розуміння ознак звукових відмінностей, опрацювання відтворення фонетичної одиниці).

3. Імітація слова в ізолюваному положенні та у складі речення (закріплюють зв'язки слухових та мовленнєво-рухових образів одиниці мови).

4. Ізолювана репродукція, у процесі якої відбувається самостійна назва об'єктів, позначених словом (закріплюють прагматичне значення одиниці, що вивчається в мовній практиці).

5. Перемикання уваги з одного фонетичного явища на інше для вироблення вимовних навичок комбінування з іншими словами.

6. Уживання слова в різних ситуаціях, контекстах, у читанні та аудіюванні [4].

Упродовж відбору завдань для фонетичного курсу потрібно враховувати послідовність роботи над артикуляцією звуків, наголосом (акцентними особливостями слів і фраз), ритмікою та інтонацією.

Перед постановкою артикуляції звуків необхідно правильно підготувати мовний апарат до фізичної роботи, тобто активізувати м'язи. Тому на перших уроках слід звернути увагу на положення губ.

Щоб виробити й закріпити вимовні навички звуку, що вивчається, і навчитися виокремлювати слова з цим звуком із загального потоку слів, потрібно застосовувати на онлайн-заняттях так звані *фонетичні ігри*. Цей вид роботи спирається на слухову пам'ять. Фонетична гра має кілька етапів. На першому етапі можна задіяти гру «Хто уважний?». Суть полягає в тому, що викладач називає слова зі звуком, що вивчається, і без нього. Учень має повторювати слова за викладачем і визначати на слух, чи є в кожному слові, що звучить, потрібний звук. Якщо такий звук є, то учень каже слово "є" і повторює запропоноване слово сам; якщо ж звук відсутній, то учень каже "ні" і знову повторює продиктоване слово.

На другому етапі можна пограти в «Слухай та дивись – швидко говори». Викладач показує учневі картку із відповідною літерою та називає голосну. Учень повинен відтворити на підставі показаної літери та вимовленого звуку склад, що утворено. Візуалізувати цю вправу можна за допомогою яскравої презентації [2]. Наприклад, навчаючи української чи російської мови як іноземної, викладач стикається з труднощами засвоєння учнями звуку [И] (укр.), [Ы] (рос.). Для вироблення навички вимови цього звуку рекомендують підбирати списки слів із ним і навіть слів, у яких протиставлено [И] / [І] (укр.) // [Ы] / [И] (рос.). Пор.: (укр.) *ми, ви, бик, мис, пил, сип, звиклий, гриби, випити, вилити* / *нині, силі, писі, рибі; Тіни,*

Ліни, хліби, біди; (рос.) мы, вы, бык, мыс, пыль, сыпь, дыры, мыши, тылы /вылить, выпить, стыки; привык, липы, силы, милый; вины, грибы, зимы та ін.

Якщо цю вправу використовувати як домашнє завдання, то в рамках онлайн-навчання учень може записати аудіо або відеоповідомлення для викладача з вимовою поданих слів. У разі виявлення помилок вчитель надсилає відео або аудіо відповідь із коригуванням вимови.

Якщо говорити про наголос, то попрацювати над ним можна і під час заняття онлайн, а ось щодо домашнього завдання, то цілком прийнятним є використання програми Kahooty в режимі flashcards. У питанні буде вказано слово, в якому треба визначити наголос. Учень спочатку має відповісти на питання так, як він вважає за потрібне, а потім перевернути картку, де буде виділено правильний наголос. У домашньому завданні мають бути виключно слова, які вивчалися під час уроку.

Для того, щоб зберігати та вдосконалювати вироблені в учнів навички, потрібно багаторазово повторювати низку вправ і тренувальний матеріал, поступово розширюючи й ускладнюючи його. Після проходження курсу фонетики та набуття навичок говоріння учні повинні повною мірою опанувати артикуляційну базу іноземної мови, що вивчають, навчитися побіжно озвучувати текст відповідно до фонетичних особливостей мови, мають засвоїти весь комплекс засобів для швидкої та виразної комунікації.

Особливої складності в онлайн-навчанні набуває **графічний аспект**, тобто навчання написання букв і буквосполучень. У процесі вивчення правильного написання літер алфавіту та їх з'єднань потрібно використовувати комплексний підхід, що поєднує звук, візуальний образ і рухи рук. Але під час онлайн-заняття дуже складно донести інформацію до учня за допомогою рухів рук, а також неможливо показати спосіб написання літери, що вивчається. Отже, як допоміжний інструмент рекомендують використовувати відео, в якому повільно й чітко показано написання літери.

Під час знайомства студентів з алфавітом можна поєднати звук із рухом пензля. Наприклад, під час вивчення літери «А» слід широко відкрити рота і показати широко відкриту долоню із розчепіреними пальцями. Важливо, щоб студент теж працював пальцями. Однак в онлайн-форматі ефективність цієї вправи знижена. Виходом з такого становища може послужити заздалегідь записана відео-інструкція від викладача, де у високій якості та вдалому ракурсі записано положення губ і язика для вимови певних звуків. Цю «інструкцію» можна спільно подивитися на занятті, а потім відпрацювати отриманий результат.

Навчання **лексичі** посідає не менш важливе місце, ніж навчання фонетиці, бо лексичні навички включено до складу мовних умінь і аудіювання, і говоріння, і читання, і письма. Лексика – основа комунікації. Мусимо згадати, що на початку вивчення лексичного

матеріалу варто визначитися з метою вивчення мови іноземцем. Від цього залежить план занять.

Лексичний курс має такі етапи роботи:

1. Презентація лексики, що вводиться.
2. Методичні події, що забезпечують засвоєння учнями нової лексики.
3. Організація повторення засвоєної учнями лексики.

Під презентацією нової лексики треба розуміти подання та інтерпретацію лексичної одиниці. Слід уточнити значення слова в конкретному контексті, бо тільки так вивчене слово набуває статусу і значення. Найчастіше в учнів без наочних засобів може бути сформоване неправильне уявлення про лексичну одиницю, отже, викладач мусить використовувати такий спосіб семантизації, як наочність. Додатком до уроку може бути правильно виконана презентація, що відповідає темі уроку. Яскраві презентації можна швидко та якісно зробити у додатку *Canva*. Можна також використовувати тематичні аркуші. Наприклад, аркуш до теми «родина» може бути проілюстрований членами сім'ї та наповнений завданнями до цієї теми. Хорошими помічниками щодо лексики можуть стати *флеш-картки*. Існує кілька зручних і якісних додатків для створення карток.

1. *Studystack*. Онлайн-сервіс для створення дидактичних матеріалів різного типу для занять. Крім карток, у цьому додатку можна створювати кросворди та запускати логічні ігри.

2. *Tinycards by duolingo* – мобільний додаток для роботи з лексикою за допомогою карток. В основі навчання реалізовано систему інтервального повторення.

3. *Drops* – цей додаток відрізняється від інших тим, що кожне слово або фразу для запам'ятовування доповнює красива ілюстрація, що є відмінним наочним способом при навчанні. Для перевірки їх значень служить набір найпростіших міні-ігор.

4. *Memrise* – навчальна платформа, яка використовує картки як інструмент навчання. Можна використовувати готові картки чи створювати свої. За допомогою цієї програми можна вивчати не тільки слова, але й терміни, топоніми тощо.

5. *Barabuk* – додаток для створення карток, вправ, командних ігор та багато іншого. У бібліотеці цієї програми є тисячі наборів на різні теми. Можна створювати і свої набори, також можливе додавання мультимедіа, аудіо і т. д. Ця програма повністю відповідає потребам вивчення фонетики за допомогою карток. Ми вже згадували в цій роботі про такий спосіб виконання завдань, які стосуються теми «наголос». За допомогою цього сайту викладач може зробити картку зі словом, у якому буде виділено наголос, та прокоментувати його.

На другому етапі роботи з лексичним матеріалом відбувається засвоєння нової лексики за допомогою підготовчих і мовленнєвих вправ. Такі завдання можна розподілити на різні види: розпізнавання, сортування, розташування слів.

Розпізнавання – спосіб знаходження слів у тексті, що реалізується у таких установках викладача як: *Скільки разів у тексті зустрічається слово... , Знайдіть у тексті слова, пов'язані з... тощо.*

У разі виконання завдань на *сортування* учні мають класифікувати слова усередині великих категорій. Наприклад: *Розташуйте слова у дві колонки: з позитивним та негативним значенням.*

Розташування є типом завдань, при якому потрібно розташувати слова в певному порядку. Наприклад: *Розташуйте предмети меблів у тому порядку, в якому ви їх купуватимете, якщо вам це знадобиться.*

Заняття із засвоєння нової лексики необхідно «розбавляти» мовними іграми. У цьому випадку утомливий урок стане більш цікавим та продуктивним. *Лексичні мовні ігри* повинні бути органічно включені у структуру уроку і не мають подаватися ізольовано від матеріалу [3].

Одним із варіантів створення емоційного настрою на занятті можна вважати *комікс Бідструпа* під назвою «Антикварна ваза». Цей вид роботи добре розвиває усней письмове мовлення учня. Після отримання нового блоку лексики учневі можна запропонувати цей вид роботи з опертям на повторення дієслів (*дати – віддати що? кому? / дать – отдать что? кому? // грати чим? з ким? у що? играть чем? с кем? во что?*). Після обговорення цих питань можна дати завдання на *складання оповідання з картинок*.

Також на уроках можна використовувати *віммельбухи* – *сюжетні малюнки* про все на світі. На базі однієї такої картинки можна провести цілий урок практично на будь-яку тему. Найголовніше – говоритимуть лише учні, розвиваючи тим самим свої навички на лексичному рівні. Практикувати таку методику потрібно з перших занять. Починати із запитань «що це?», «хто це?» і т. д. Потім підключаються найбільш частотні дієслова, за допомогою яких буде підготовлено відповіді на запитання «що робить хтось»?

На третьому, заключному етапі відбувається *контроль засвоєння* всього вивченого *лексичного матеріалу*. Найкраще влаштовувати такий «контроль» стосовно розглянутої минулого уроку лексики на початку наступного заняття. Якщо цим нехтувати, то може виникнути ризик втрати або навіть забування вивченого матеріалу.

Висновки. Таким чином, на підставі аналізу методів і прийомів онлайн-навчання іноземних мов ми виявили ті, які педагоги-практики вважають найбільш ефективними та прийнятними в роботі з матеріалом фонетичного та лексичного рівня. Застосування цих

методик вимагає від викладача іноземної мови вміння робити яскраві презентації за допомогою мультимедійного додатка Canva та низки інших додатків, використання ігрових форм засвоєння матеріалу, коміксів, сюжетних картинок (віммельбухів), а також широкого застосування на заняттях флеш-карток, для виготовлення яких сьогодні є багато онлайн-сервісів і додатків.

Список використаної літератури

1. Блумфилд Л. Краткое руководство по практическому изучению иностранных языков. *Методика преподавания иностранных языков за рубежом*. М.: Прогресс, 1967. С. 15–32.
2. Куличенко Ю. Н., Попова О. Ю., Линькова Ю. И. Использование мультимедийных презентаций в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей. *Мир науки, культуры, образования*, 2016. № 4 (59). С. 30–33.
3. Мацхонашвили Н. К. Об эффективности игровых заданий на практических занятиях по иностранным языкам в общей системе профессиональной подготовки бакалавров (из опыта работы со студентами... в Академии физического воспитания и спорта Грузии). Тбилиси, 2008. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/ob-effektivnosti-igrovyyh-zadaniy-na-prakticheskikh-zanyatiyah-po-inostrannym-yazykam-v-obshchey-sisteme-professionalnoy-podgotovki> (дата звернення 15.02.2022).
4. Пассов Е. И., Кузовлёва Н. Е. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования. М.: Рус. яз. Курсы, 2010. 568 с.
5. Степанов Е. Н. Исследовательские векторы современной онлайн-технологизации процесса обучения иностранным языкам. *Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов* : зб. матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті докт. пед. наук, проф. В. Л. Скалкіна (12 квітня 2022 р.). Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2022. С. 264–269.
6. Степанов Е. Н., Степанова С. Е. Перспективы новейших технологий онлайн-обучения иностранным языкам. *Сучасні проблеми методики викладання мов та навчання іноземців у закладах вищої освіти* : колект. моногр. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. С. 26–41.